

Alt sum löntakarnir vunnu í 70-unum er farið:

Eitt harðrent og asosíalt tiltak

— Er það gjalds- og rentabilitetsfari virkjanna, samgongan vil menna, so má svarast, at tæy 2,5 prosentini, sum löntakarafelöginu hava gjört sættmála upp á seinastu tvey árinu, eru slíkt prögv um ábyrgdarkenslu teirra yvir fyrri rakstri vinnunnar, at tæy hava betri uppiborið enn hetta ásnasparðið afturfyrri, sigur Atli Dam m.a. í tilráðing síni til uppskot landsstýrisins um at nullstilla pristalið.

Hann visir á, at fakfelöginu hava gjört eitt talsavn, sum visir, at var real-

Árinu 1980–81 og 82 hefur verið ein reallónar-afturgongd hjá löntakara-stættunum upp á minst 10%, bert orsakað av inflatiónini somu ár. Verða harafturat lagdar tær 50 millióna toll-hækkingarnar í 1981, skattahækkingar frá inflatiónini og hækkingarnar í flutnings-, post-, telefon- og øðrum almennum gjöldum og ollhækkingarnar, sum fylgja prisvøkstrinum av brennievnum og øðrum vörum, so er valla ivi um, at reallónar-afturgongdin seinastu tvey árinu er so stór, at hon saman við gongdini í 1980 hefur tikið meginpartin av vøkstrinum sjeytiárinu aftur frá löntakarbólkinum.

Í slíkari støðu er triðingskerjing av endurgjaldinum fyrri prisvøksturinn ikki heppið búskaparligt tiltak, men heldur eitt skaðskot.

Munurin ímillum at royna at tálma eini lónarhækking í einum tíðarskeiði við sterkum reallónarvækstri og beinleiðis at fremja lónar-niðurskurð í eini tíð, har reallónin minkar skjótt, er alstóru.

At fáa nakað minni lagt afturat og at taka burturav eini minnandi inntøku er hvørt sitt, og hitt seinna er nærur ógjöriligt at laga seg til og makta hjá lág- og meðalinntøkufólki.

Hetta tykist landsstýrið als ikki at hava gjört sær greitt. Jánkasligu grundgevingar landsstýrisins fyrri uppskotinum sýna hetta tætur enn nakað annað. Í sokallað grundgevingin: «at h...» er pristalið betur í samsvar við prisgongdina» er so einkisigandi, at skomm mátti verið fyrri ábyrgdarpolitikkarnar at smoykja so harðligt tiltak niður yvir löntakaran við so óprógvaðari grundgeving.

Her er ongin próvfærsla fyrri, at tiltakið er neyðugt av samfelagsligum orsökum. Einkin prögv fyrri, at búskaparligur bati liggur í upp-

Aftan á framlöguna hefur tó verið ein kvamsvisur fundur í figgjarnnevndini, har felöginu fingi at vita, at teir borgarligu úttan bøn fóru at lata skalvin leypa. Tey fingi at vita, at sakligu royndir teirra vóru til fánýtis, og kendu týðiliga, at hósna-tráðurin, ið sambindur »alternativ« er so veikur, at sjálvt ikki sakligar motiveringar kunnu broyta gjörða samgongusamtýkt, úttan at hann slitnar, og hvørja ferð hann slitnar, fáa vit fleiri »friggjara-flokkur« á lögtingspallin afturat teim mongu, leiktar eru frammanundan. Fundurin avdúkaði eisini, at hendan sokallaða samráðing við felöginu bert kom í lag eftir trýsti frá andstöðuni, men eisini at alt var avgjört frammanundan.

Ein av undanförsulm samgongumanna er, at ætlaða tiltakið er ikki orvisið enn afturföringin í 1980.

Hetta er skeiv og villleiðandi samanbering, tí sum talsavn fakfelaganna sýnir, so merkti afturföringin í 1980 — saman við ábyrgdarkendum lónar-afturhaldið fakfelaganna í kreppustöðuni tá — ein reallónarniðurskurð í 1980 frá 125 til 120, meðan tvey tæy næstu árinu tóku meira aftur enn alt tað, sum øll framgongdin í sjeytiárunum gav.

Hartil var stöðan sovordin í 1980, at lögtingið bert fyrri at halda flotan í vinnu, mátti nýta meira enn 30% av almennu figgjarorkuni at stuðla veiðuflothanum. Í dag megna helst 15% hetta, og um skilamenn fyriskipaðu her á landi, rakk ann minni tal at hald á hjólunum malandi.

Undanfarna samgonga megnaði hartil at javna neyðugu byrðarnar á nógv fleiri herðar og at fremja sosialt avvegadag ábøtur til tæy veikastu. Visast kann til eykaskattin á háinntøkunum, eykaskattin á partafelögum (bankum),

skotinum. Einkin prögv fyrri, at kappingarfari okkara mennist og heldur eingin meting um orkuna hjá vanligum löntakara og bera hesa byrðu afturat teim mongu, sum borgarliga »alternativ« hefur givið honum at bera, hefur skotið upp at leggja á hann og hefur í umbúna at koma við seinni.

Meðan landsstýrið sýnir slíka líkasælu, at tað als ongan ómak hefur gjört sær fyrri at rokna út týðningin av sinum harðrendu og asosíalu tiltøkum, hava löntakarafelöginu sett upp eitt talsavn, sum visir, at var reallónin í 1970 ájavnt við 100, so var hon í 1979 komin upp á 125, meðan hon við ársbyrjan 1983 varð lækkað aftur niður í 102. Ætlaða skerjingin trýstir so reallónina niðuraftur um 100. Tá her bert er innroknað skattahækking og inflatión øru megin og lónarhækking og pristals-endurgjald hinumegin — meðan eingin rætting (korrektión) er gjord fyrri takst- og tollhækkingar — so er myndin av harðskapinun í framferð samgongunnar enn ljótari enn hesi tøl prögv.

Tað mátti verið rimuligt krav, at landsstýrið, áðrenn hetta uppskot verður samtýkt, leggur fram útrokningar, sum prögvja ella mótpögvja hesum tølum fakfelaganna, og at landsstýrið leggur fram metingar um beriorkuna hjá einum vanligum húsarhaldi at bera hendan niðurskurð afturat. Til tess hefur landsstýrið við síni hagfrøðiorku betri atstøður enn löntakarafelöginu, men so eiðasørt landsstýrið, figgjarmálaráðharrin, lögmaða-ella arbeiðsmálaráðharrin hava gjört sær hendan litla ómak.

Heldur ikki hava samgonguflokkarnir hirt at samráðast við felöginu frammanundan, so sum undanfarna samgonga tó gjörði í 1980.

lónin í 1970 ájavnt við 100, so var hon í 1979 komin upp á 125. Tá tiltökini vórðu gjord í 1980, merkti tað ein reallónarniðurskurð á 120. Men hesi seinastu tvey árinu er gingið stöðugt aftur, og við ársbyrjan í ár er reallónin komin niður á 102. Ætlaða skerjingin hjá borgarliga landsstýrinum setir hana niður um 100 í mun til 1970. Sosíalúrinn prentar her tilráðing Javnadarfloksins í pristalsmálinum:

skattalættan til láginntøkurnar og hækkaða barnafrádráttin.

Vent er í holuni nú! Meðan bankarnir í hesum dögum leggja risatøl fram um yvirskotið, teir hava vunnið av óblögnum rentum, sum löntakarnir hava knógvað undir, úttan at skattagjald teirra — bankanna — veksur samsvarandi, tí so nógv kann burturleggjast fyrri møguligan miss av teimum, sum frammanundan fremja tær stóru avskrivningarnar, verður avlop (yvirskot) löntakarans skert í bein.

Meðan pris-, takst-, skatta- og tollhækkingar dyggiliga avmarka forbrúksmøguleikar löntakaranna, tykist forbrúk avskrivvaranna og háinntøkumanna at vaksa so nógv, at handilsjavnaðhallið ár um ár setir met, og meðan úttanlandslöntøkurnar av hesum rökum skjótt löntakarinn fá at taka sær lán til útvegan av ibúð.

Borgarliga »alternativ« hefur eftir bert tveimum árum megnað at fremja størsta umbytíð av samfelagsorkuni (við lögmanas orðum: lagkøkuni), sum í Føroyum naktandið er upplivað, tí sjálvsagt er allur vinnugurin frá sjeytiárunum, sum löntakarinn átti til, nú, tá hann hefur mist hann aftur, fluttur til onnur í samfelagnum.

Samstundis tykist samfelagsorkan ár fram í tíðina at vera bundin til tann stuðul og tæy veðhald, sett eru til nökur fá projekt — við avmarkaðum tali av arbeiðsplassum — hjá fáum einstaklingum.

Ongantið fyrr er slík háð sýnd virkandi fjøldin sum nú, tá hogg eftir hogg tekur aftur tað, hon við bit og slit vann sær av teirri risaúthbygg-ing av okkara samfelag, hon var við til at fremja seksti- og sjeytiárinu.

Er tað kappingarfarið, samgongan vil styrkja, so má sigast, at hetta tiltak betir lítið, tí tá vit

longu hava reallónar-afturgongd, mugu onnur tiltøk fremjast, skal kappingarfarið styrkjast.

Eru tað forbrúksavmarkandi úrslit, sum minka um gjaldsjavnaðhallið, ið samgongan vil siggja, so má visast til, at forbrúksmøguleikarnir hjá summum eru so stórir, at tiltökini higartil hava verið nyttuleys.

Er tað gjalds- og rentabilitetsfari virkjanna, samgongan vil menna, so má svarast, at tæy 2,5% íni, sum löntakarafelöginu hava gjört sættmála upp á seinastu tvey árinu, eru slíkt prögv um ábyrgdarkenslu teirra yvir fyrri rakstri vinnunnar, at tæy hava betri uppiborið enn hetta ásnasparðið afturfyrri.

Eitt ávist búskaparligt tiltak kann gera nyttu undir ávisum umstøðum, men tað kann gera beinleiðis skaða undir øðrum. Tað er hetta, sum ger seg galdandi í fyriliggjandi máli, tá so nógv virðismikið, sum uppbyggt er eitt langt áramál, kemur í vanda fyrri at falla.

Tann arbeiðsfríð, vinnuliv okkara hefur verið fyrri í mong ár, tað lónar-afturhaldið, ábyrgdarfullir fakfelagsleiðarar hava sýnt í torformum árum og tað álitisenda samstarv, verið hefur ímillum myndugleikar og arbeiðsmarknaðin — tað veri seg arbeiðsgevarar ella arbeiðarar — setir samgongan nú í vanda fyrri at fremja eitt tilvildarligt tiltak, sum onkur er komin í tankar um hefur verið nýtt onkuntið fyrr undir heilt øðrum umstøðum.

Tí tilvildarligt má fyriliggjandi uppskot skirast, »al den« tí tað ikki eigur nakra grundgeving, ikki er liður í nakrari heild, bert rakar ein part av teim, ið solidariskt hava borið okkara samfelag, samstundis sum tað má metast at fáa alvarsligar og skaðiligar avleiðingar fyrri okkara vinnuliv.

Uppskotið er sett fram sum steinur omaná fleiri byrðar, samgongan hefur lagt á og eins lítið hefur torað at samráðast um, sum hesa, sum onga nágreiniliga viðgerð hava fingið líka so lítið sum hesum er ætlað.

So tilvildarligt er tiltakið valt, at heldur ikki arbeiðsgevararnir eru spurdir, um teir vilja seta alt álitisamstarv við löntakarafelöginu í vanda fyrri eitt lyftisbrot myndugleikanna, sum fakfelöginu kunnu meta avtalað spæl í millum arbeiðsgevarar og borgarligar.

Skal »ajourføring« pristalsins til 100 verða »i betri samsvar við prisgongdina«, er neyðugt at viðbøturnar samstundis hækka. Tað er júst hetta, löntakarafelöginu halda seg eiga eitt lyfti um. Tí undanfarna samgonga lovaði at royna at bota um endurgjaldið so skjótt figgjarliga rákið linkaði. Tí kann uppskot samgongunnar ikki samtýkja, úttan so at pristalsjavningin verður í minsta lagi 90 oyru í staðin fyrri tæy 60 oyru. Tá er einki endurgjald veitt fyrri missin áður, men »eitt samsvar við prisgongdina« sett iggjøgnum. Hetta í sjálvum sær hevði talmandi avleiðingar, tí prisjavningin varð seinakað, men beinleiðis missur varð so ikki varandi.

Hóast fyriliggjandi uppskot er prögv um, at »sparilandsstýrið« ikki megnaði setning sin, men fullkomiliga hefur mist tamarhaldið á búskapi landsins, og í neyð síni roynir at lata löntakaran gjalda eina ferð enn, so hava löntakarafelöginu verið sera lítillátin í ynskjunum í hesi sök.

Tæy hava bert biðið um, at málið verður utsett í t.d. 3 mánaðir, meðan nevnd kannar eitt nýtt pristalsgrundarlag.

Minnilutin vil leggja afturat, at málið átti at verið utsett til olavsöku, soleiðis at rimiliga krav-

Framhald á síðu 20